

Dalje razpravlja o rastlinstvu in živalstvu in navaja sledeče rastlinske cone: alpinsko, srednjeevropsko, pontsko, panonsko in ilirsko. Ali bomo vendar enkrat to nesrečno «ilirsko» cono zamenili s kakim drugim imenom? Ali bi ne bila primernejša «dinarska»? In potem še nekaj o teh conah! Jaz ne vidim prave zveze med njimi in gospodarsko geografijo; vanjo spadajo samo kulturne rastline in ne mogoče kakšnekoli trave in cvetke, pa naj so tudi karakteristika te ali one cone; fitogeografija nima posla s takimi objekti, ki so stvar florista. Isto velja tudi za zoogeografijo. Takemu umevanju se je Melik zelo približal, v kolikor je imel materiala na razpolago, posebno za rastlinstvo. Živalstvo pa je obdelano samo v 9 in pol vrste, torej popolnoma nezadostno; tudi govori samo o zverjadi, dočim o razširjenosti «domačih» živali nima niti besedice. Vse to — rastline in živali — je vrgel v poglavje «Narodnogospodarske razmere, tako da ne vemo, zaradi katerih ekologijskih činiteljev uspeva katera rastlina (ali žival) v kakem kraju, zakaj jih je tukaj več, tam manj.

Enako je pri rudah. Namesto da jih je obravnaval v zvezi z geološkim razvojem naših krajev, jih je iztrgal iz tega okvira in posebe obdelal v poglavju «Rudarstvo». Tukaj so kajpak posamezne rude navedene v onem redu, kakor so mu ravno prišle na misel: najprej — kajpak — zlato, potem srebro, svinec itd., mi pa ne izvemo, kako da se nahaja zlato v Rusmanu itd.

(Konec prihodnjič.)

Gj. Szabo. Sredovječni gradovi u Hrvatskoj i Slavoniji. Izvanredno izdanje Matice Hrvatske. V Zagrebu. Tisak kr. zemaljske tiskare 1920.

Namen knjige — gradovi v slovenskem in srbskem pomenu besede, ne v pomenu grad = mesto, varoš — je, kakor pravi avtor v uvodu, pokazati, da razvaline naših gradov ni treba, da bi bile le objekt romantičnega divljenja, marveč učiti spoznavati namen teh gradov, spoznavati, kako so te gomile kamenja priče življenja že davno minolih generacij, brez katerih dela bi tudi našega sedanjega kulturnega stanja ne bilo. Dalje je vodila avtorja še misel, da opozori narod na dolžnost, skrbeti za ohranitev teh živih spomenikov starejše faze našega razvoja — prav tako kakor skrbi za mnogovrstne pisane in slikane spomenike davnine. Naposled je avtor, ki je zbral vse dosedanje delo iz mnogih in mnogih let, imel namen, zbuditi resnih sodelavcev, da se raziskavanje nadaljuje, dobro vedoč, koliko je še nepreiskanega, koliko še nerešenih problemov.

Knjiga poda najpreje historijografski pregled vsega pomožnega materiala in virov in preide nato na splošen študij srednjeveških gradov (konstatira n. pr., da višje nego do 600 m relativne višine ni na hrvatskem ozemlju sezidan noben grad). Pri tem očrta splošne gradbene značilnosti pri gradovih na višinah, na ravninah, opisuje razvoj namena, važnosti in upotrebljivosti gradom tekom kulturnih, vojaških in političnih razvojnih faz. Nato preide na opis stavb samih in njihovih delov ter podaja naposled pregleden popis ter zgodovino gradov in njih razvalin po županijah.

Knjiga je opremljena s številnimi slikami, črteži in tlorisi — vsega skupaj 233! — kar jo napravi še bolj plastično in živahno. Pridejan je tudi register krajev in gradov, ki se obravnavajo v tekstu.

Lepo delo je plod ogromnega in dolgotrajnega truda; v Sloveniji mu kljub Valvazorju in Stegenšku še ne moremo postaviti enakega ob stran, dočim

imamo n. pr. za Bosno slično delo N. Čira Truhelke. Morda se bo kdo, vzpodbujen po teh zgledih, lotil posla tudi pri nas. A. M.

Tomo Kumičić: Tajna Prokobona. Naklada Št. Kugli. — Zagreb.

Vsako knjigo vzamem v roko z nekim rekel bi syetim spoštovanjem, berem jo z zvesto pazljivostjo in se trudim, da bi se vživel v pisatelja in v dogodke, ki mi jih dobro ali slabo pripoveduje. O vsaki najrajši povem, če moram kaj povedati, samo dobro, samo najbolje. Za lepoto, če jo najdem, odpustim vse hibe, če bi se morda obešale nanjo. Zaradi ene same velike ideje, zaradi ene same zares lepe slike v pravem okvirju je tudi nerodna knjiga ali povest vredna same sebe in vredna branja in premisleka. Sporedne, nebistvene napake, ki bi jo kazile, bo pisatelj spoznal sam in nam jih ob priliki popravil. —

Ali kaj naj rečem o tejle sedemdeset strani obsežni knjižici? Da je povest kakor povest, tudi najslabša, mora biti, si ne upam prav zapisati; preveč me je razočarala. Kajti v njenem drobnem, neboglenem telescu ni duše, še dušice ne. Po tej nerodni in nevešče razvlečeni stvari, ki zares nima nobene, pa že res prav nobene slovstvene vrednosti, bo morda segel kdo samo zaradi tajnostnega naslova. Ojoj, kako se bo urezal!

Čudna in neverjetna «Tajna Prokobona» hoče biti zgodba dveh italijanskih sester iz Južne Tirolske. Najprej sestri površno vidimo kot vaški perici. Kakor bi mignil prideta v mesto, na «ena, dve» imata tam svojo pralnico, na «tri» Bog da eni izmed sester ženina, ki odvede obe devici v posete k svojim staršem nekam daleč. Ko se vračajo, se usmili dobri Bog še druge sestre in posadi zraven nje pravega in pridnega ženina, ki je prijatelj natanko ženina prve sestre. Prva se poroči, druga sestra pa mora še nekaj čakati in oskrbovati pralnico. In sam vrag menda prinese od nekod nekakega financarja ali káli, ki nosi osameli sestri svoje perilo v pranje, da jo lahko obiskuje in — zalezuje. Saj bi bil Bog že kako dal, da bi se bila ubožica zapeljivca rešila s poroko, ko ne bi — nastala svetovna vojna, zlasti pa vojna z Italijo. Italijani pridejo čez mejo. Ko se morajo umekniti, jo mahne z njimi tudi — ženin. Nevesta ostane v pralnici, financar pritiska izlepa in izgrda. Nevesta je trdna, a vojna sreča je opoteča: Avstrijci prepodijo Italijane in zajamejo tudi ženina, ki je bil vstopil v italijansko službo. Financar, njegov tekmeč, ga spravi pred vojno sodišče. Uboga nevesta obriše solze, zapre «botežo» in se napoti v mesto, kjer je zaprt nesrečni ženin. Sredi samotne poti pod goro P r o k o b o n a kar naenkrat stopi pred drhtečo devico sam financar in jo hoče dobiti. Ali ona steče v breg Prokobona. Financar za njo. Še malo pa jo bo dosegel! Pa ne boš, Jaka! Deklica se spotakne in natanko tam, kjer pade, leži, čast Bogu, očetu nebeškemu, prava pravcata ročna granata, ki je dekle ne pozna, ali vendar ve, kako se taki stvari streže. Pograbi jo s svojimi deviškimi rokami in jo junaško zakadi naravnost v svojega kletega preganjavca. Bum! Financar je šel na kose, preganjana deva s svojo t a j n o P r o k o b o n a (financarjeva smrt!) pa hitro do svojega ženina. — Sveti križ božji, zdaj je vse v redu. Ženina ima v rokah kot vojaški avditor sam gospod Kumičić in ji ga reši.

No, taka je ta stvar. Če sem jo obširneje omenjal, sem to storil res samo zato, da ne bi kdo mislil, češ, z molkom da jo hočem ubiti. Ampak povestica nima pravice do življenja in se je že sama ubila. —